

Ткаченко Т. В. Особенности темперамента студентов в формировании их профессионально-творческом росте.

В статье рассмотрена проблема творческого роста и сценично-исполнительскую деятельность студентов музыкально-педагогического факультета. Учитывая специфику их будущей профессии, раскрыта сущность и особенности учета темперамента в работе с постановки голоса. Подбирая репертуар для выполнения в классе, на сцене, с первого курса мы учитываем особенности характера, эмоциональную направленность студента, его артистизм, способность к публичному выступлению, которое влияет на формирование его профессионально-педагогической культуры.

Ключевые слова: студент, темперамент, голос, артистизм, профессиональная деятельность.

Tkachenko T. V. Osobennosti temperament of students in forming their professionally-creative growth.

In the article the problem of creative growth is considered and stage-performance activity of students of muzykal'no-pedagogicheskogo faculty. Taking into account the specific of their future profession, essence and features of account of temperament is exposed in-process from the voice training. Picking up a repertoire for implementation in a class, on the stage, from the first course we take into account character features, zmocional'nyyu orientation of student, his artistry, capacity for public appearance which influences on forming of his professionally-pedagogical culture.

Keywords: student, temperament, voice, artistry, professional activity.

**Тичинська Н. Р.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені І. Франка**

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ СПАДЩИНИ М. ПИРОГОВА
ДОСЛІДНИКАМИ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ**

У статті, на основі аналізу науково-педагогічної літератури радянського періоду, розкрито значення спадщини М. Пирогова для розвитку педагогічної науки. Досліджено та охарактеризовано весь спектр педагогічних ідей вченого, який постав у центрі досліджень науковців зазначеного етапу, та акцентовано увагу на інтерпретації дослідниками авторських ідей вченого, переосмисленні його творчості відповідно до існуючих освітніх та суспільних норм зазначеного періоду.

Ключові слова: педагогічна спадщина М. Пирогова, загальнолюдське виховання, гуманістична спрямованість педагогічної науки, педагогічні реформи.

Починаючи з початку радянського періоду, науковці дедалі частіше говорять про гуманістичну спрямованість педагогічної науки, налагодження тісних взаємозв'язків між школою та життям. Зацікавленість дослідників зазначеного етапу такою позицією педагогіки, змушує їх звертатися до педагогічних надбань тих вчених, чий науковий доробок базується на гуманістичних принципах і загальнолюдських цінностях. До таких належить М. Пирогов, котрий своєю реформаторською діяльністю боровся проти насильства і відірваності життя від змісту освіти. Уся його творчість

пронизана любов'ю до дитини, зорієнтована на загальнолюдські цінності, в основу яких покладені принципи гуманізму і особистіснозорієнтована система навчання та виховання підростаючого покоління. Саме така гуманістична позиція педагогічної спадщини М. Пирогова становила особливий інтерес дослідників та постала об'єктом дослідження науковців виокремленого етапу.

Аналізуючи історіографію вивчення творчого доробку вченого, зазначаємо, що педагогічні надбання М. Пирогова привертати увагу науковців у різні періоди її дослідження. Свідченням цього, стало дисертаційне дослідження О. Горчакової, де вона запропонувала періодизацію, у якій виділяє три великі періоди дослідження спадщини М. Пирогова.

1. Дореволюційний період, який тривав до 1917 р.
2. Радянський період (з 1917 – по 1980 р.)
3. Сучасний період (з 1980 р. і до сьогодні) [8, с. 80].

Відповідно до цієї періодизації, основну увагу у дослідженні ми зосереджуємо на радянському періоді вивчення педагогічної спадщини М. Пирогова, вважаючи його найбільш плідним за кількістю написаних дослідниками праць, присвячених науково-педагогічній діяльності педагога, та кількості висвітлених педагогічних ідей із педагогічного доробку вченого.

Метою статті є вивчення і узагальнення науково-педагогічної літератури радянського періоду і тих педагогічних ідей М. Пирогова, які викликали найбільшу зацікавленість дослідників.

Виклад основного матеріалу. З-поміж числа дослідників, які зверталися до педагогічного доробку М. Пирогова у радянські часи, особливо варто виокремити А. Красновського [15], професора А. Козирєва [13], А. Мусіна-Пушкіна [18] та М. Сіхарулідзе [25], котрі, на нашу думку, провели найбільш ґрунтовний аналіз педагогічної діяльності М. Пирогова.

Науковці окресленого періоду, зокрема А. Красновський, А. Мусін-Пушкіна та М. Сіхарулідзе, критично ставляться до досліджень їхніх попередників, закидаючи їм звинувачення у неправильному трактуванні поглядів М. Пирогова. Вони стверджують, що мета їхньої роботи полягала у вишукуванні в педагогічній спадщині вченого окремих фраз, а не думок, які б відповідали тим історико-політичним умовам, у яких проживали науковці [18].

Одним з перших науковців, який здійснив детальний аналіз літературно-педагогічної діяльності М. Пирогова зазначеного періоду, був А. Мусін-Пушкін. Усі свої ідеї та роздуми з приводу теоретичної і практичної діяльності вченого дослідник виклав у публікації під назвою “М. І. Пирогов як педагог”, за основу якої взяті дві найважливіші, з погляду вітчизняної

педагогічної науки, статті М. Пирогова “Питання життя” і “Бути і здаватися”, у яких, за словами автора, викладені основні педагогічні погляди вченого. З огляду на це А. Мусін-Пушкін виносить для себе головну мету статті “Питання життя”: це виховання “людини”, прищеплення їй всіх загальнолюдських якостей. Відповідно до цього автор і провадить своє дослідження. Він позитивно оцінює науково-педагогічну діяльність відомого педагога, продовжуючи відстоювати ідею М. Пирогова про необхідність запровадження у країні загальнолюдського виховання, за яке так ратували у своїх дослідженнях його попередники. З огляду на це, А. Мусін-Пушкін зазначає, що “мета виховання – бути людиною”, може реалізуватися лише за умови гуманного виховання, основу якого складатимуть любов, визнання та повага до особистості кожної дитини, а звідси і рівноправність у відносинах між учителем та учнем. Крім загальнолюдського виховання, свою увагу автор монографії зосереджує також і на проблемах середньої та вищої освіти, а відтак і на нововведеннях, які намагався провести М. Пирогов у цих двох галузях за часи своєї адміністративно-педагогічної діяльності: введення у наукову практику принципу державності школи та принципу науковості, підняття статусу рідної мови, проведення університетської реформи, яка б підняла рівень наших університетів та зрівняла б їх у статусі з університетами Заходу.

Значно більше досліджень, присвячених педагогічній діяльності великого педагога, з’являється, у 40–50-х роках. Зокрема, найбільш ґрунтовний аналіз наукового доробку М. Пирогова в ці роки здійснили визначні педагоги і дослідники А. Красновський та Ш. Сіхарулідзе, які розкрили весь спектр педагогічних ідей вченого, доводячи цим, як багато було зроблено ним у галузі педагогічної науки, незважаючи на складні історично-політичні умови. А. Красновський і Ш. Сіхарулідзе торкаються у своїх дослідженнях усіх аспектів педагогічної діяльності М. Пирогова, які мають як теоретичний, так і практичний характер. Монографії цих авторів відрізняються від праць попередників, як змістовою наповненістю тексту з використанням великої кількості архівних матеріалів, так і структурною побудовою. Щодо останнього, то автори дотримуються поділу монографій на окремі розділи, присвячені тій чи іншій педагогічній проблемі, а це своєю чергою сприяє кращому сприйманню та розумінню читачем педагогічних поглядів М. Пирогова.

Серед багатьох педагогічних завдань, які поставив перед собою М. Пирогов, дослідники особливого значення надають проблемам шкільної освіти, керівництву освітньою діяльністю школи, значенню і змісту навчально-виховної діяльності школи, методам навчання, дисципліні в школі, підручникам, підготовці вчителів та вищій освіті [25].

Відтак ґрунтовно ознайомившись з педагогічною спадщиною М. Пирогова, А. Красновський та Ш. Сіхарулідзе вбачають у вченому радше реформіста-ліберала, аніж матеріаліста чи революціонера-демократа, в ролі яких виступали його сучасники. Як засвідчує аналіз літератури за останні два століття, все, що було зроблено М. Пироговим у галузі педагогічної науки, робилося ним шляхом реформ [25]. Намагаючись провести реформи середньої та вищої освіти мирним шляхом, сучасники педагога Н. Чернишевський та А. Добролюбов відгукнулися на ці події низкою критичних зауважень, дотримуючись думки, що перебудову освіти можна здійснити лише одним єдиним способом – шляхом революції. Та найбільше критики з боку цих революціонерів-демократів у бік педагога з'явилося після виходу в світ статті М. Пирогова, присвяченої тілесним покаранням учнів “Правила про помилки і покарання учнів гімназій Київського учбового округу”. Стаття викликала критику та обурення не тільки літературних критиків, але й прогресивних діячів того часу. Критикуючи виступи М. Пирогова проти тілесних покарань, правлячі кола країни сприймали таку його позицію як протест проти існуючої соціально-політичної системи, розцінюючи його поведінку як таку, що не вписувалася в рамки чинних норм та суперечила політиці уряду.

У 40–50-ті роки ХХ ст. з'являються також критичні зауваження з боку науковців-дослідників. Відтак критичним в оцінці щодо співвідношення навчання та виховання був професор А. Козирев. Зокрема у праці, під назвою “М. І. Пирогов” автор висловлює ряд критичних зауважень з цього приводу. На основі ґрунтовного аналізу педагогічної системи М. Пирогова, А. Козирев трактує погляди вченого щодо цих двох категорій педагогіки дещо застарілими з погляду радянської педагогічної науки, позаяк педагоги цього часу розглядають навчання і виховання як єдине ціле. Звідси і бере свій початок принцип виховуючого навчання, який об'єднує ці дві складові педагогічного процесу.

Досліджуючи історіографію вивчення спадщини М. Пирогова, зазначаємо, що, окрім літературно-педагогічної діяльності, науковці радянського періоду проявляють неабияке зацікавлення до непересічної особистості вченого. У науково-педагогічній літературі радянського періоду починає з'являтися велика кількість монографій присвячених життєвому шляху педагога. Усі дослідники життєвого шляху вченого, зокрема, А. Геселевич, А. Максименко, Б. Могилевський, І. Мщаренко, І. Руфанов, Є. Смирнов, поділяють його на окремі періоди, кожен з яких відповідає тій чи іншій події з його життя та діяльності. Більшість монографій написані звичайним текстом, проте трапляються і написані у вигляді бібліографічного покажчика, тобто все життя педагога описане за

допомогою дат, починаючи від народження і до самої смерті. До таких бібліографічних показників належать “Науково-бібліографічний покажчик” А. Геселевича [5] та “Наукова, літературна і епістолярна спадщина М. І. Пирогова” А. Геселевича та Є. Смирнова [6].

Починаючи із середини 50-х років ХХ ст. відомими стають перші дисертаційні роботи, присвячені життю та педагогічній діяльності М. Пирогова. До їхнього написання авторів спонукав широкий спектр педагогічних проблем піднятих у свій час М. Пироговим. Саме тому зацікавленість постаттю цього визначного педагога проявляли не тільки наші співвітчизники, але й дослідники з усього Радянського Союзу. Так, з науково-педагогічним аналізом діяльності М. Пирогова виступили у своїх дослідженнях П. Калью (1954), С. Старченко (1967), Б. Пазинич (1975) та А. Хазанов (1976). Зокрема, науково-педагогічну діяльність М. Пирогова в Тарту досліджував П. Калью, періодичним виданням та газетам, які писали про діяльність М. Пирогова в Україні, присвятила дослідження С. Старченко, проблеми дидактики вищої школи у педагогічній спадщині М. Пирогова лягли в основу дисертаційного дослідження Б. Пазинича, а природничо-наукові погляди М. І. Пирогова дослідив А. Хазанов.

Свідченням того, що педагогічна діяльність М. Пирогова була об’єктом зацікавлення науковців, літераторів, лікарів, педагогів та громадських діячів є проведення науково-практичних конференцій. Зокрема, з нагоди 150-річчя від дня народження великого вченого та педагога М. Пирогова вперше була проведена науково-практична конференція, яка відбулася в Одеському державному університеті ім. Мечнікова у 1960 році. На підставі вивчених матеріалів, можемо зробити висновки про багатоаспектність і багатогранність проблем, які обговорили учасники конференції. Це – система народної освіти, зв’язок М. Пирогова з недільними школами, питання психології у науковому доробку вченого, зв’язок школи з життям, діяльність М. Пирогова в Одесі, його висловлювання щодо використання принципу наочності в навчанні, погляди на естетичне виховання та ін. Своїми доповідями учасники конференції зробили значний вклад до рецепції наукового доробку вченого. Проте це зовсім не означає, що всі ті аспекти педагогічної діяльності М. Пирогова, які обговорювалися на конференції, не потребують подальшого вивчення та дослідження.

Про величезні можливості використання науково-педагогічної спадщини М. Пирогова, свідчить також значна кількість наукових розвідок радянського періоду. Більшість статей цього періоду були редакційними у педагогічних та наукових журналах, а саме: “Радянська школа”, “Сім’я і школа”, “Радянська педагогіка”. “Народна освіта”, “Історія СРСР”. До таких часописів та журналів увійшли наукові розвідки А. Барабоє [1],

Р. Бенюмова [2], Ю. Букіна [3], Ф. Бурлакова [4], М. Гордієвського [7], Е. Дніпрова [9], П. Золотова [10], Н. Казанського [11], М. Кирилова [12], О. Кравченка [14], А. Окулова [21], П. Савенюка [23], Г. Семанова [24], В. Смирнова [26], С. Старченко [27], С. Фрумова [28], І. Чувашова [29] та Л. Шевченко [30].

Наукові розвідки М. Кирилова, О. Кравченка та В. Смирнова вважаються ювілейними, присвяченими 150-річчю від дня народження (В. Смирнов, М. Кирилов) та 75-річчю від дня смерті великого педагога (О. Кравченко).

Автори наукових розвідок досліджуваного нами періоду звертаються до різних аспектів педагогічної спадщини М. Пирогова. Зокрема, Ф. Бурлаков, М. Гордієвський, О. Кравченко та Л. Шевченко характеризують період його діяльності в Одеському і Київському учбових округах зосереджуючись на нововведеннях, зроблених за час перебування на посту попечителя. Питання університетської реформи, методів навчання, а також проблема впровадження і застосування на практиці літературних бесід у вищих навчальних закладах знайшли своє відображення у наукових розвідках Р. Бенюмова, Ю. Букіна, П. Золотова, Б. Пазинича, Г. Семанова, С. Старченко. Характеристикою науково-педагогічної діяльності М. Пирогова загалом, його дидактичними поглядами та можливістю їхнього широкого застосування педагогами на практиці займалися такі науковці: Е. Дніпров, Н. Казанський, М. Кирилов та В. Смирнов.

В. Смирнов та П. Савенюк є також авторами вступних статей до "Вибраних педагогічних творів М. Пирогова" виданих у Москві (1952, 1953 – В. Смирнов, 1985 – П. Савенюк).

З нагоди 100-річчя з дня написання М. Пироговим статті "Питання життя" побачили світ наукові розвідки С. Фрумова та С. Штрайха, присвячені цій визначній події. Саме стаття "Питання життя", надрукована у 1856 році в журналі "Морський збірник", зробила М. Пирогова відомим та прославила його ще за життя як великого педагога. Авторі зазначають, що "Питання життя" – це перша стаття, яка набула такого великого резонансу в країні. Простотою своєї мови та широким колом піднятих у ній педагогічних питань, вона вразила не тільки читачів, але й привернула увагу багатьох великих мислителів, громадських діячів, учених та літераторів. Зокрема, В. Водовозова, А. Герцена, В. Даля, Н. Добролюбова, П. Лесгафта, М. Ломоносова, Н. Некрасова, А. Новикова, В. Писарева, А. Радищева, В. Стоюніна, Л. Толстого, К. Ушинського, Н. Чернишевського та багато інших. Аналізуючи цю статтю, дослідники виділяють основну її ідею – виховання людини, а відтак пов'язане з цим загальнолюдське

гуманне виховання [28, с. 87]. К. Ушинський з приводу цієї статті зауважив, що “Питання життя” є ключем до всіх педагогічних статей М. Пирогова.

Поряд із аналізом дидактичних ідей М. Пирогова, І. Чувашев у науковій розвідці досліджує значення та роль жінки у процесі виховання. Автор показує, як педагог усіма можливими способами намагався піднести авторитет жінки, зрівняти її у правах із чоловіком та надати їй можливість отримати належну освіту на рівні із сильною половиною людства [29], оскільки жінка-мати – це найперша вихователька дитини. “Неоціненне щастя, – писав М. Пирогов, – це бути вихованим, у перші роки свого життя, освіченою матір’ю, яка б знала усі тонкощі виховного процесу і розуміла святість свого покликання перед дитиною” [29, с. 17].

Висновки. Отже, проведене нами дослідження дає підстави зробити висновок, що у дослідженнях радянського періоду, присвячених М. Пирогову, окрім вивчення життєвого шляху педагога, багато уваги приділялося його літературно-педагогічній діяльності загалом у галузі як середньої, так і вищої освіти. Особливого значення надавалося проблемам шкільної системи освіти, змісту навчально-виховної діяльності, методам, принципам і засобам навчання та виховання, дисципліні в школі, підготовці вчительських кадрів, реформам вищої освіти та ін. Проведено паралелі його реформаторської діяльності з діяльністю сучасників та визначено спільні думки, а також розбіжності у їхніх поглядах та діях.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні і аналізі змісту науково-педагогічної літератури дослідників дореволюційного та сучасного періодів, задля вивчення та інтерпритації авторських ідей М. Пирогова та переосмислення його творчості відповідно до існуючих освітніх та суспільних норм зазначеного етапу.

Використана література:

1. *Барабой А. З.* О причинах увольнения Н. И. Пирогова с поста попечителя Киевского учебного округа // История СССР. – 1959. – № 5. – С. 106-113.
2. *Бенюмов Р. Я., Макаренко И. М.* Н. И. Пирогов и Киевский университет // Совет здравоохранения. – 1964. – № 4. – С. 55-60.
3. *Букин Ю. В.* Н. И. Пирогов о первом проекте организации в России Гимнастического института // Совет здравоохранения. – 1959. – № 2. – С. 38-43.
4. *Бурлаков Ф. Ф.* Н. И. Пирогов в Одессе // Сборник трудов Одесского медицинского института им. Н. И. Пирогова. – К., 1954. – Т. 9. – С. 11-19.
5. *Геселевич А. М.* Научное, литературное и эпистолярное наследие Н. И. Пирогова / Библиографический указатель. – М., 1956. – 263 с.
6. *Геселевич А. М., Смирнов Е. И.* Н. И. Пирогов. Научно-биографический очерк. – М. : Медгиз, 1960. – 179 с.
7. *Гордієвський М.* М. І. Пирогов і “Одеський вісник” // Записи українського бібліографічного товариства в Одесі. – Одеса, 1930. – Ч. 4. – С. 3-22.
8. *Горчакова О. А.* Гуманистическая направленность педагогических взглядов Н. И. Пирогова: дис. ... к.п.н. – Одесса, 2000. – 226 с.

9. Днепрова Э. Записка Н. И. Пирогова // Советская педагогика. – 1967. – № 2. – С. 103-108.
10. Золотов П. А. Вопросы высшей школы в трудах Н. И. Пирогова // Н. И. Пирогов – гениальный русский ученый и хирург (Материалы конференции). – Чита, 1960. – С. 79-82.
11. Казанский Н. Г. Н. И. Пирогов о связи общего и специального образования // Советская педагогика. – 1960. – № 11. – С. 104-110.
12. Кирилов М. Педагогические взгляды Н. И. Пирогова. К 150-летию со дня рождения // Народное образование. – 1960. – № 11. – С. 97-99.
13. Козырев А. В. Н. И. Пирогов. 1810–1881. – Ставрополь, 1948. – 16 с.
14. Кравченко О. Г. Педагогічна діяльність М. І. Пирогова на Україні. До 75-річчя з дня смерті М. І. Пирогова // Радянська школа. – 1956. – № 11. – С. 48-51.
15. Красновський А. А. Педагогические идеи Н. И. Пирогова. – М., 1949. – 195 с.
16. Максименков А. Н. Н. И. Пирогов. Его жизнь и встречи в портретах и иллюстрациях. – Л., Медгиз. – Ленинградское отделение, 1961. – 212 с.
17. Могилевский Б. Л. Жизнь Пирогова. Повесть о великом хирурге и педагоге. – К. : “Молодь”, 1953. – 281 с.
18. Мусин-Пушкин А. А. Н. И. Пирогов, как педагог. – Пг., 1917. – 145 с.
19. Мицаренко И. П. Н. И. Пирогов. Очерк жизни и деятельности. – Л., 1940. – 178 с.
20. Одесский университет им. Н. И. Мечникова. Конференция посвящена 150-летию со дня рождения великого русского педагога Н. И. Пирогова. – О., 1960. – 45 с.
21. Окулов А. М. Н. И. Пирогов о методах преподавания в высших медицинских учебных заведениях // Казанский медицинский журнал. – 1959. – № 1. – С. 87-89.
22. Руфанов И. Г. Н. И. Пирогов – великий русский хирург и ученый. – М. : “Знание”, 1956. – 32 с.
23. Савенюк П. Г. М. І. Пирогов – керівник професорського інституту за кордоном // Вища педагогічна освіта. Республіканський науково-методичний збірник. – Вип. 1. – 1965. – С. 124-131.
24. Семанов Г. П., Пазинич Б. С. Н. И. Пирогов о способах обучения в высшей школе // Современные проблемы научной организации учебного процесса в высшей школе. – Калининград, 1974. – С. 112-127.
25. Сихарулидзе Ш. К. Общественно-педагогическая деятельность великого русского ученого Н. И. Пирогова. – Тбилиси, 1955. – 165 с.
26. Смирнов В. З. Дидактические взгляды Н. И. Пирогова. К 100-летию со дня рождения // Советская педагогика. – 1960. – № 11. – С. 95-103.
27. Старченко С. Н. Н. И. Пирогов о взаимосвязи высшего медицинского образования и науки // Очерки истории высшего медицинского образования и научных медицинских школ на Украине. – К., 1965. – С. 93-99.
28. Фрумов С. А. “Вопросы жизни” Н. И. Пирогов и их общественно-педагогическое значение. К 100-летию “Вопросы жизни” // Советская педагогика. – 1956. – № 7. – С. 76-92.
29. Чувашев И. В. Н. И. Пирогов о русской женщине // Семья и школа. – 1952. – № 4. – С. 16-20.
30. Шевченко Л. В. Архавні джерела про педагогічну діяльність видатного російського вченого М. І. Пирогова // Архіви України. – 1976. – № 3. – С. 65-70.

ТЫЧИНСКАЯ Н. Р. Теоретическое осмысление наследия Н. Пирогова исследователями советского периода.

В статье на основе анализа научно-педагогической литературы советского периода раскрыто значение наследия Н. Пирогова для развития педагогической науки. Исследованы и охарактеризованы педагогические идеи ученого, являющиеся центром исследований ученых указанного этапа, а также акцентировано внимание на их интерпретации авторских концепций Н. Пирогова и переосмыслении его творчества в соответствии с существующими образовательными и общественными нормами указанного периода.

Ключевые слова: педагогическое наследие Н. Пирогова, общечеловеческое воспитание, гуманистическая направленность педагогической науки, педагогические реформы.

TYCHINSKA N. R. Theoretical comprehension of Pirogov's heritage by the researches of the Soviet period.

The article reveals the meaning of Pirogov's heritage to the development of pedagogical science on the bases of analysis of scientific and educational literature of the Soviet period. It also investigates and characterizes the whole range of pedagogical ideas of Pirogov that stands in the centre of researches of the scientists. Great attention is paid to the interpretation of the authors' ideas of the scientist and to the reinterpretation of his creative work according to the existing educational and social norms of that period.

Key words: *the pedagogical heritage of Pirogov, common to mankind education, the humanitarian approach of the pedagogical science, pedagogical reforms.*

**Уліщенко В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті йдеться про методи діагностики: анкетування, портфоліо, тестування. Автор зосереджує увагу на особливостях побудови анкети для учнів 5-8 класів, формування портфоліо, складання тестових завдань.

Ключові слова: *діагностика, тестове завдання, анкета, портфоліо, валідність.*

Долучившись до Болонської декларації (2005 р.) і дбаючи про підготовку конкурентоспроможних випускників, українська освіта має спиратися на цінний досвід, накопичений світовою дидактикою, щодо інструментарію, технологій діагностування якості знань, умінь і ціннісних установок учнів. І не можна не погодитися з думкою О. Дагаєвої, що сучасна дидактика приречена на поразку, “якщо вона не спирається на багатий інструментарій максимально об'єктивних методів педагогічної діагностики” [2, с. 3]. Успішна діагностика, на думку дослідниці, можлива за умови дотримання принципів об'єктивності, системності та відкритості, що виявляється в унеможливленні впливу суб'єктивного ставлення викладача до результатів, отриманих учнем; добору валідних тестових завдань, що надають вичерпну інформацію про рівень навченості; визначення єдиних вимог; дотримання плану проведення поточних і контрольних тематичних робіт; а також за умови оприлюднення результатів.

Серед існуючих методів діагностики І. Булах, Т. Лукіна, С. Мартиненко, М. Мруга як найбільш ефективні виділяють письмове опитування (анкетування), тестування, виконання творчої роботи (есе), фокус-групу.

Інформативність даних, отриманих під час анкетування, Т. Лукіна пов'язує з якістю інструментів (характером і структурою запитань анкети, дотриманням правил її укладання). Вона вважає, що залучення різних за формою, конструкцією відповіді, цілями та змістом запитань обумовлено